

„Őseink nyomában” területi honismereti pályázat

2016

II. Családban maradt

Panni dédi

Készítette:

Kovács Ádám

6.a osztályos tanuló

Felkészítő tanár:

Katonáné Hajdu Ilona

Balassi Bálint Általános Iskola Tinódi Sebestyén Tagiskola

Eger, 2016

Tartalom

1. Bevezetés.....	2
2. Panni dédimama mezőkövesdi élete	2
3. Panni dédimama svédországi élete	9
4. Záró gondolatok	10
5. Felhasznált irodalom	10

Dédim és én svédországi otthonában

(Forrás: saját fotó, 2004 Eskilstuna)

1. Bevezetés

"Meg kell tanulnunk vágyakozni az után, ami a miénk." Simone Weil

Ötödikes koromban nemcsak a történelem volt új tantárgy, hanem a hon-és népismeret is. Egyszer nagyon érdekes feladatot kaptunk –szülői és tanári segítséggel- egy kis családfát kellett készítenünk és bemutatásakor egy számunkra kedves élményt kellett elmondani a többieknek. Azért is Dédmamámról írok, mert volt egy iskolai honismereti verseny is, amiben nagyszülőkkel kellett interjút készítenem. Kiderült, hogy dédi nagyon érdekes múlttal rendelkezik. Ez a dolgozatomat a kezdetnek tekintem, szeretném még jobban megismerni családom múltját.

Ismeretgyűjtési módszereim

Empirikusan, családi beszélgetések során, velem készített interjú (skype-n keresztül) gyűjtöttem össze kedves Dédmamám emlékeit és a saját élményeimre is hagyatkoztam. Szakkönyvekből, folyóiratokból és az internetről **kiegészítettem információimat, tehát teoretikusan** is összegyűjtöttem az ismereteket.

2. Panni Dédimama mezőkövesdi élete

A Dédim nagyon fiatalos, vidám és sokat beszélgetek vele a neten, főleg skype-n. Ha a szüleimnek nincs ideje, még a házi vagy szorgalmi feladatok megoldásában is segít a jó ötleteivel. Nyáron nálunk volt három hétig, 2014. októberében pedig a 80. születésnapjára repültünk el hozzá.

Dédivel a szobámban (forrás: saját fénykép 2015 nyara)

Ki ő?

Szűcs Anna Borbála (most Peszlen Anna Borbála) a Dédim neve, aki *1934. október 11-én született Egerben*. A beceneve Panni mindenki így szólítja. Vicces, hogy később Panni robogóval közlekedett, de most már inkább a kis piros autójával teszi ezt.

Csak 4 éves koráig lakott Egerben, szüleivel 1938-ban Mezőkövesdre költöztek. Ez nem volt véletlen, mert itt voltak rokonaik és már akkor híres volt a matyó hímzés. Gyermekkorára nagyobb részét is itt töltötte, a matyó fővárosban nőtt fel. Sokat segített édesanyjának az étel előkészítésében, részt vett a nagytakarításban, sepregetett, virágot locsolt, segített a csirkék, jószágok ellátásában. Mezőkövesdre járt iskolába is. Még az 1920-as évekből származó padokban ültek, ez megtekinthető a kövesdi Iskolatörténeti Gyűjtemény és Kiállításon. Palatáblára írtak, és ha nem figyeltek még nádpálcás emlékeztetést is kaptak. De legjobban matyózni szeretett, mert édesapja műhelyében, udvarán sokan dolgoztak és a hímzés fortélyát is itt tanulta meg.

Számtalan kérdés merült fel bennem, ezért először a Néprajzi lexikonban, majd a neten is kerestem a választ kérdéseimre a szakirodalomból. Megtudtam, hogy a matyóság életmódjával, kultúrájával, népművészetével, népviseletével az 1890-es évek óta foglalkoztak kutatóink. A magyar néprajz első egyetemi professzora Gyórfy István, kezdte el rendszeresen kutatni a mezőkövesdi matyók életmódját, viseletét, hímzését. Fél Edit rendezte sajtó alá a *Matyó népviselet* c. könyvet, aki szintén a matyóságnak egyik legkiválóbb kutatója volt. Fügedi Márta: *Mítosz és valóság, a matyó népművészet* (1997, Miskolc) c. művében részletesen elemzi a matyó hímzések életútját a XIX. század végétől napjainkig, sajnos már ő sem él.

Honnan ered a matyó elnevezés?

Mezőkövesd Mátyás királytól kapott mezővárosi rangot és 1472-ben. Szent László napján a király járt is a városban, ezért sokan úgy tartják, a Mátyást szerető matyók a király nevének becézett alakjából kapták nevüket. Néprajzkutatók, köztük Herkely Károly szerint azonban inkább csúfnévről lehet szó, amellyel eredetileg a környék református lakóitól vallási-kulturális értelemben elkülönülő katolikus mezőkövesdieket illették, de később ez a csúfolódó jelentésárványlat feledésbe merült.¹

---

¹ https://hu.wikipedia.org/wiki/Maty%C3%B3%C3%B6ld#cite_note-1 2016.04.01.

Kik a matyók? Kezdetben a Mezőkövesden és a környék településein élőket nevezték matyónak, egyes néprajzkutatók szerint viszont a református környezetben megmaradt katolikus sziget lakóit jelenti a kifejezés. A **matyók a palócsághoz tartozó népcsoport**, a dél-borsodi vidéken élnek, három településen: Mezőkövesden, Tardon és Szentistvánban.²

A matyó népviseletnek legendája is van! Egyszer egy matyó legényt elvitte az ördög. A menyasszonya sírva könyörgött, visszakaphatná a párját. Az ördög rá is állt, de azért feltételt szabott. Így szólt a lányhoz: Ha hozol nekem egy tele kötény színes rózsát, visszakapod a vőlegényedet! A lány először nagyon megijedt, mivel ez az eset éppen télen történt. Mivel okos menyecske volt, gondolt egy nagyot: telehímezte a kötényét rózsával. Az ördög kénytelen volt ráállni a cserére- nem is járt rosszul! Ettől fogva a matyó lányok és legények is cifra kötényt viseltek s viselnek a mai napig az ördög ellen.

Kik a palócok? A palócok eredete máig vitatott kérdés, bár sokan foglalkoztak a témával. Paládi-Kovács Attila etnográfus összegzi az eddigi kutatásokat: "Perdöntő forrásadatok hiányában a palóc eredet kérdése véglegesen ma sem válaszolható meg. Továbbra is számon kell tartanunk a lehetséges (s az eddigi szakirodalomban olvasható) válaszok három típusát:

- A palócok a kabarok utódai, s a honfoglalókkal egyidejűleg érkeztek, s települtek meg a Mátra—Bükk vidékén.
- A palóc népcsoport magja polovec-kun eredetű, s a 12. században, a tatárjárás előtt érkezett e hazába.
- Avar, hun, szkíta töredékek ivadékai, s a magyar honfoglalást megelőzően települtek meg e vidéken. "³

A matyók és a palócok, genetikailag egységes népcsoportként határozhatók meg, amelyek a **szlávokhoz** állnak közel, csupán eltérő vallásuk miatt van különböző nevük. ⁴

Mit jelent az, hogy matyózással foglalkoztak? Ezt a szóhasználatot nem egészen értettem, de dédim elmagyarázta. Szülei műhelyében drukkolták az anyagra a jellegzetes matyómintákat és kiadták a környéken lakó asszonyoknak hímzésre. A környékbeli falukból (Tard, Szentistván) nagyon sokan dolgoztak nekik ezzel nagyon sok családnak munkát adtak. Aztán értékesítették a vásárokon, a piacokon.

---

² <http://www.matyofolk.hu/> 2016. 04.04.

³ Paládi-Kovács Attila A palócok eredete, etnikai összetevői. Nógrád megyei Múzeumok Évkönyve. 2002. 26.szám http://www.matarka.hu/cikk_list.php?fusz=112543 2016. 04.04.

⁴ <http://www.sulinet.hu/eletestudomany/archiv/2001/0138/08.html> 2016. 04.04

Mi a drukkolás? Szabadkézzel rárajzolták zsírpapírra a különböző nagyságú mintákat, túvel körbe szurkálták. Mintát attól függően választották ki, hogy blúzra, terítőre, díszpárnára vagy ágytakaróra szerették volna tenni. A kiválasztott anyagra súlyokkal rátették a megfelelő sablont, majd kékfestőt padlóviasszal feloldva, petróleumba mártott vattával tudták rá drukkolni.

Mitől különleges a matyó minta, a hímzés?

Hihetetlen, de olvasmányaimból megtudtam, hogy a matyó hímzés hozzávetőlegesen 200 éves, a XIX. században alakult ki. Legkorábról a magasra felvetett ágyak díszlepedői maradtak fenn, piros-kék fonallal, az ún. cipés-madaras mintával voltak a lepedők kivarrva. Később, az 1900-as évek elején egyre többféle motívumot hímeztek ki az asszonyok, köztük a pünkösdi rózsát. Így született meg matyórózsza, mely a legismertebb és legjellegzetesebb mezőkövesdi motívummá vált. A szín,- és formavilága a Mezőkövesden igen nagy gazdagságot felmutató szücszímzések motívumaiból táplálkozik. Pompás színekben tündöklenek a matyórózsás, nagyrózsás, cserfarózsás és szívrózsás motívumok. Napjainkban a vásznak, párnákat, terítőket, és a különböző ruhaféléket díszítik vele. A matyó hímzés jellegzetessége, hogy a középben lévő nagy rózsákat alul és felül kisebb motívumokkal egészítik ki. Minden színnek megvan a maga jelentése: a sárga a Napot, a fekete a föld erejét, a piros az örömet, a kék a bánatot, a zöld pedig a gyászt jelenti. A színek használatában a piros mindvégig megőrzi dominanciáját.⁵

a matyórózsák hímezve

(ha nyáron kiutazok Dédihez lefényképezem az ő hímzéseit)

<http://vilagbiztonsag.hu/keptar/thumbnails.php?album=1275&page=19> 2016. április 12.

⁵ <http://www.matyofolk.hu/> 2016.04.04.

Hogyan lett ilyen népszerű, közismert?

Az 1896-ban a Millennium tiszteletére felépített néprajzi falu, az 1911-ben az operaházi Izabella-bálon mágnás szereplők által előadott Matyó lakodalmas táncjáték és az 1908-as torinói világkiállítás lehetőségeit kihasználták és sikeresen mutatkozott be a világban a matyó népművészet. Megjelent a hímzés a főúri-polgári szalonokban, híres divattervezők népies stílusú kollekcióin, címlapokon és képeslapokon, s eljutott az Óperenciás tengeren túlra is. Ám ez a népszerűség védtelenné, a gazdasági haszon reménye pedig kiszolgáltatottá tette. A matyó hímzés mégis az ország védjegyévé vált, s bár néhányan fanyalogtak (és fanyalognak ma is) cifrasága miatt, elvitathatatlan érdemei vannak a magyar kultúra és népművészet világszerte ismertté és elismertté tételében.

Az 1931-es matyó lakodalom pillanatait láthatjuk:
<http://www.youtube.com/watch?v=nA87cfS3IA8> A felvétel érdekessége, hogy az angol televízió számára készült.

Ki volt a leghíresebb matyós?

A csodálatos hímzések azonban nemcsak a varrókat, hanem a minták előrajzolóit, az "íróasszonyokat" is dicséri. Sokan közülük, köztük a talán legismertebb és legsikeresebb Kisjankó Bori (Gáspár Mártonné 1876-1954, született Molnár Borbála) is szűcs családból származtak, ahol hagyományosan a férfiak keze alatt születtek meg a dúsan hímzett bőr ruhadarabok, ködmönök, subák.

Dédim azonban foglalkozott hímzéssel és matyóbabákat is készített.

Még a vaterán is árverezik matyó babát 6000 forintért.

„1953-ban 19 évesen mentem férjhez Pafcsik Aladárhoz és három lányunk született. Buszkalauzként dolgoztam, a férjem pedig cukrász volt. Édesapám és édesanyám 1977-ben meghaltak. Ekkor vettem át az ipart szüleimtől. Budapesten a nagyvásár csarnokban árultam 1977-1981-ig.”- mesélte az interjú során.

A piacozásról is faggattam a skype-n és interjút készítettem vele:

„Szeretném megkérdezni dédimamát, hogy gyerekkorában hogyan szállították az árut a piacra?

- Háton, puttonyban vagy kézikosárban. Ha sokat és nehezet kellett szállítani, akkor furikba vagy lovas kocsiba raktuk.

Milyen nehéz volt gyalog eljutni a piacra?

- Nekem nem volt nehéz, mert kettő házra volt tőlünk a piactér, de másoknak nehéz, mert rosszak voltak az utak. Sok volt a földút.

Milyen gyakran volt piac?

- Mezőkövesden minden nap volt kispiac, de a nagy heti piac csütörtökön volt.

Mit árultak a piacon?

- Zöldséget, gyümölcsöt, hentesárut, állatot. Voltak pecsenyesütők hurka sütők, árultak törökmézet, mézeskalácsot is.

Hogyan hívogatták az embereket?

- Tessék, tessék, jöjjenek, itt a finom friss portéka.

Mit tetszett árulni a piacon?

Matyó babát árultam, megtanultam a készítésének minden fortélyát.

A hímzést már gyerekkoromban megtanultam, be kellett segíteni, mert ebből élt a család.

Később megtanítottam gyermekeimnek és unokámnak is.,,

Sajnos nem találtam erről képet, de így nézhetett ki a Dédi standja.

<http://tastehungary.com/central-market/> 2016.04.04.

Sajnos férjével házassága megromlott ezért 1981-ben gyermekeit és unokáit hátrahagyva külföldre Svédországba kellett utaznia. Ezután lányai (az én nagymamám is) átvették a matyózást, ebbe még édesanyám is besegített. A legkisebb lánya 5 év múlva követte őt, majd pár év múlva a középső lánya is Svédországban telepedett le. Így 1994-ben, sajnos a családi vállalkozás végleg megszűnt. Amikor nagymamám súlyosan megbetegedett sokat járt haza, hogy ápolhassa, nagyon megviselte a lánya halála, édesanyámat és engem is.

Büszke vagyok arra, hogy Magyarország felterjesztése alapján „A matyó népművészet – egy hagyományos közösség hímzésekultúrája” az emberiség szellemi kulturális örökségének része lett. 2012. december 5-én Párizsban az UNESCO Szellemi Kulturális Örökség Kormányközi Bizottságának 7. ülésén felvették erre a listára⁶

---

⁶ http://netfolk.blog.hu/2012/11/27/matyo_nepviselet_nepmuveszet 2016.04.12

3.Panni dédimama svédországi élete

Nagyon kitartó és erős asszony a dédim. Édesanyámtól megtudtam, hogy Svédországba egy 20 kilogrammos bőrönddel indult el. Megnéztem az útvonalat Eskilstunába.

www.google.maps.hu 2016.04.12.

Segítettek neki az ott élő magyarok és le tudott települni. Lányai már felnőttek voltak ekkor, ő pedig külföldön újrakezdte az életét. 7 unokája és 7 dédunokája van.

Még mindig aktív tagja a helyi magyar közösségnek, rendszeresen együtt töltik a szabadidejüket.

<http://www.smosz.org/> 2016.04.12.

Nem szakadt el a családjától, hazájától. Majdnem minden nyáron hazalátogat Magyarországra családjához, de most már inkább mi megyünk hozzá, mert nagyon fárasztó neki az út. Szeretnék készíteni vele interjút arról még, hogy most milyen az élete Svédországban.

4. Záró gondolatok

A mai napig Svédországban él két lányával és négy unokájával. 81 éves és még mindig aktív fiatalos bármiről lehet vele beszélgetni. Szeret a családjával és a barátaival lenni. Esténként kártyáznak, alkalmanként színházba járnak. Hozzánk is gyakran ellátogat. Én nagyon tisztelem és szeretem őt és remélem tetszeni fog neki, amit írtam.

5. Felhasznált irodalom

- Paládi-Kovács Attila A palócok eredete, etnikai összetevői. Nógrád megyei Múzeumok Évkönyve. 2002. 26.szám
http://www.matarka.hu/cikk_list.php?fusz=112543 2016. 04.04.
- <http://www.sulinet.hu/eletestudomany/archiv/2001/0138/08.html> 2016. 04.04
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Maty%C3%B3%C3%B6ld#cite_note-1 2016.04.01.
- <http://www.matyofolk.hu/> 2016. 04.04.
- <http://archiv.magyarso.com/arhiva/2006/08/18/main.php?l=b19.htm> 2016.04.04
- Matyó lakodalom Szentistvánon, az '50-es években
https://www.youtube.com/watch?v=CJ82z_Zdu0 2016.04.12.
- **Családi beszélgetések, emlékek és saját élményeim**